

27.4.2004

1680/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Riitta Länsisyrjä

TAKAVARIKOITUJEN VAROJEN ULOSMITTAUS

1

KANTELU

A on eduskunnan oikeusasiamiehelle 1.7.2002 osoittamassaan kantelu kirjoituksessa arvostellut Vaasan kihlakunnan ulosottoviraston avustavan ulosottomiehen B:n menettelyä, kun hän ulosmittasi 21.2.2002 Vaasan poliisilaitoksen hallusta rikostutkinnan yhteydessä A:lta takavarikoituja ja myöhemmin käräjäoikeuden päätöksellä tälle palautettavaksi määrättyjä varoja 5 000 markkaa eli 840,95 euroa. Kantaja arvostelee sitä, että käteinen raha ulosmitattiin täysimääräisesti, vaikka siitä yhteensä 1 400 markkaa oli Vaasan kaupungin sosiaalitoimiston hänelle maksamaa toimeentulotukea. Kantelija arvostelee myös sitä, että hänelle ei ilmoitettu ulosmittaustoimituksesta. Näin häneltä evättiin mahdollisuus puolustaa oikeuksiaan ulosmittauksessa. Kantelijan mukaan hänelle ei myöskään toimitettu ulosmittauspöytäkirjaa. Rahojen tilittämisen vuoksi hänellä ei ollut mahdollisuutta valittaa ulosmittauksesta käräjäoikeuteen.

2

SELVITYS

Kirjoituksen johdosta on tänne hankittu avustavan ulosottomiehen B:n selvitys ja Vaasan kihlakunnanvoudin lausunto, jotka oheistetaan tiedoksi kantelijalle. Lisäksi täällä on ollut nähtävänä jäljennökset Vaasan käräjäoikeuden 19.5.2000 antamasta päätöksestä turvaamistoimiasiassa ja Vaasan poliisilaitoksen takavarikkopöytäkirjasta nro --- A:ta koskevilta osin.

3

PÄÄTÖS

3.1

Tapahtumat

Avustava ulosottomies B ulosmittasi Vaasan kihlakunnan ulosottovirastossa 21.2.2002 kantelijan omaisuutena poliisin rikostutkinnan yhteydessä 20.1.2000 haltuun ottamaa ja takavarikoitua käteistä rahaa 5 000 markkaa eli 840,95 euroa oikeusrekisterikeskuksen perimien valtion kantelijalta olevien korvaussaatavien suorittamiseksi sen jälkeen kun käräjäoikeus oli määrännyt takavarikoidut rahat palautettavaksi kantelijalle

B tilitti varat ja kirjoitti perimiskuitit varojen kohdentamisesta saataville 28.2.2002. Tilitys velkojalle eli oikeusrekisterikeskukselle ulosottovirastosta toimitettiin 1.3.2002.

3.2

Rahojen ulosmittaus täysimääräisesti

Kantelijan mukaan ulosmitatuista rahoista 1 400 markkaa oli hänen aikoinaan Vaasan kaupungin 18.1.2000 maksamaa toimeentulotukea. Hänen kanteluunsa liittämään pankin tiliotteen 2/2000 mukaan tililtä oli nostettu seuraavana päivänä eli 19.1.2000 1 400 markkaa.

B:n selvityksen mukaan rahat oli otettu poliisin haltuun jo vuoden 2000 alussa, joten rahoja tuli ulosotossa pitää säästyneinä varoina, joista ei tule jättää velalliselle suojaosuutta. Ulosmittausilanteessa ei tullut esiin, mistä A:n rahat olivat peräisin. A:lle ei olisi myöskään tullut jättää suojaosuutta, koska hän ei tarvinnut varoja omaan elatukseensa vankilassaoloaikanaan.

Ulosottolain 4 luvun 7 §:n 3 momentin mukaan eläke- tai sosiaalilainsäädännön nojalla määrättyyn tarkoitukseen suoritettava avustusta tai kustannusten korvausta ei saa ulosmitata. Ulosmittaamatta on jätettävä myös korvaus, joka suoritetaan kivusta ja särystä sekä henkisestä kärsimyksestä, viasta tai muusta pysyvästä haitasta taikka sairaanhoitokustannuksista, hautauskustannuksista tai muista henkilövahingoista aiheutuneista kuluista. Toimeentulotuesta annetun lain 26 §:n 1 momentin mukaan toimeentulotukea ei saa ulosmitata.

Lain 4 luvun 7 a §:n mukaan milloin määrättyltä ajalta laskettavaa ja toistuvasti määräajoin suoritettavaa saatavaa ei lain mukaan saa ulosmitata, on ulosmittaamatta jätettävä myös asianomaisen siitä nostamat, hänen hallussaan olevat tai hänen lukuunsa rahalaitokseen maksetut rahat siltä osin kuin ne vastaavat edellä tarkoitettua ajasta jäljellä olevaa osaa tai ulosmittauspäivän tai toistuvan suorituksen seuraavan maksupäivän välistä aikaa.

Ulosottolain 4 luvun 5 §:ssä säännellään puolestaan sitä, mitä ulosmittauksesta on erotettava. Pykälän 6 kohdan mukaan velallisen rahavaroista tai muusta vastaavasta omaisuudesta on erotettava määrä, joka on tarpeen velallisen ja hänen elatuksensa varassa olevien perheenjäsenten välttämätöntä toimeentuloa varten yhden kuukauden ajaksi, jollei velallisella ole tätä tarvetta vastaavaa muuta tuloa.

Näiden säännösten lisäksi on asian ratkaisemisen kannalta merkitystä korkeimman oikeuden ennakkopäätöksellä KKO 1981 II 36. Siinä todettiin, että veronpalautus, vaikka se koostui yksinomaan eläketuloista toimitetuista ennakonpidätyksistä, katsottiin ulosmittauskelpoiseksi omaisuudeksi, vaikka tuolloin eläkkeet eivät ylipäätään olleet ulosmittauskelpoisia. Ulosottokäytännössä onkin vakiintuneesti katsottu, että veronpalautuksen ulosmittauksessa on kysymys velalliselle kertyneen säästön ja siten saatavan ulosmittauksesta riippumatta sitä, mistä vero on aikoinaan kertynyt.

Asiakirjoista ilmenee, että poliisi oli ottanut kyseiset rahat haltuunsa 20.1.2000. Rahat oli takavarikoitu seuraavana päivänä. Edellä mainitulla ulosottolain 4 luvun 7 §:n 3 momentin sekä toimeentulotuesta annetun lain 26 §:n säännöksellä on tarkoitus turvata velallista kysymyksessä olevien toistuvais tulojen ulosmittaukselta. Siitä, miten jo velalliselle luovutettua rahaerää on kohdeltava, on säännelty lain 4 luvun 7 a §:ssä. Tälläkin säännöksellä on tarkoitus turvata velallisen toimeentulo siksi ajaksi, jolta tuki tai korvaus on maksettu seuraavaan maksupäivään saakka. Ottaen vielä huomioon edellä selostetun korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen katson, että rahojen poliisin haltuun otosta kulunut aika huomioon ottaen varojen voidaan katsoa muodostuneen säästökäsi, joka voidaan ulosmitata saatavana täysimääräisesti.

Ulosmittauksesta erottamista koskevien säännösten tarkoituksena on turvata velallisen ja hänen elatuksensa varassa olevan toimeentulo seuraavan kuukauden ajalta ulosmittattaessa velalliselta rahaa.

Näin ollen katson avustavan ulosottomiehen toimineen sivullisen hallussa olevien rahojen ulosmittauksessa harkintavaltansa puitteissa.

3.3

Ulosmittausmenettely

Ennakoilmoitus

Kantelija arvostelee sitä, että hänelle ei varattu tilaisuutta esittää vaatimuksiaan ulosmittaustoimituksessa, koska siitä ei hänelle etukäteen ilmoitettu.

B on selvityksessään todennut, että ilmoitusta ei lähetetty. Kihlakunnanvouti on lausunnossaan todennut, että koska A:n kotipaikka oli Vaasa, ei ennakoilmoitus ollut ulosottolain 3 luvun 26 §:n perusteella tarpeen.

Ulosottolain 3 luvun 26 §:n 1 momentin mukaan tuomion nojalla, joka ei ole saanut laillista voimaa, älköön ulosmittausta velallisen poissa ollessa toimitettako, ellei velalliselle ole 27 §:n mukaisesti ilmoitettu, että saamista on ulosmitattavaksi pyydetty taikka ellei ole syytä luulla, että hän ulosmittausta välttääkseen piilee tai on matkustanut pois. Lainkohdan 2 momentin mukaan ennakoilmoitus tarvitaan myös, milloin ulosmittaus on tehtävä kuolleen miehen pesästä tahi velallisen omaisuudesta, joka on muualla kuin hänen kotipaikkakunnallaan ja jota velallinen ei ole antanut ilmi ulosmitattavaksi. Ellei velallisella ole vakinaista kotia tässä maassa eikä myöskään tiettyä asiameistä sillä paikkakunnalla, missä ulosmittaus on tehtävä, ei ilmoitus myöskään ole 3 momentin mukaan tarpeen.

Ulosottolain 3 luvun mainitut säännökset on muutettu lailla ulosottolain muuttamisesta (679/2003), joka tuli voimaan 1.3.2004.

Edellä kerrotun ulosottolain 3 luvun 26 §:n säännöksen sanamuodon huomioon ottaen näyttää siltä, ettei ennakoilmoitus ole ollut tässä tapauksessa tarpeen. Mielestäni kuitenkin tätä jo tuolloin vanhentunutta

säännöstä tulkittaessa oli ensinnäkin otettava huomioon se, että ulosmittauspaikaksi oli pääsääntöisesti ja myös nyt kysymyksessä olevan irtaimen omaisuuden osalta säädetty ulosottolain 3 luvun 25 §:ssä velallisen koti. Näin ollen jo säännösten tarkoituksena oli, että velallisella tulee olla mahdollisuus olla läsnä ulosmittaustoimituksessa. Säännöksen tulkinnassa on mielestäni myös otettava huomioon jo perustuslain 22 §:n velvoite julkiselle vallalle turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Asianosaisten kuuleminen on merkittävä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytys Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja Suomen perustuslaissa. Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsitteilyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan säännöksen mukaan lailla.

Varojen ulosmittaus oli tapahtunut ulosottomiehen virkahuoneessa. Ulosmittauspaikan merkityksestä ulosmittauksen pätevyyteen on korkein oikeus antanut ennakkopäätöksiä (KKO 1978 II 106 ja KKO 1984 II 179). Kun asiassa ei ole edes väitettykään, että ennakkoilmoituksen antamattajättämiselle olisi lain 3 luvun 26 §:ssä tarkoitettuja velallisen mahdolliseen piileskelyyn tai ulosottolain 3 luvun 21 c §:ssä tarkoitettuun omaisuuden hukkaamisvaaraan perustuvia syitä, olisi mielestäni 26 §:n säännöstä tullut tulkita siten, että ennakkoilmoitus olisi tullut lähettää velalliselle.

Ilmoitus ulosmittauksesta

Kantelija arvostelee sitä, että hänelle ei toimitettu ulosmittauspöytäkirjaa ulosmittauksen jälkeenkään.

B:n selvityksen mukaan hän oli lähettänyt ulosottolain mukaisen ilmoituksen ulosmittauksesta välittömästi X:n vankilan osoitteella.

Ulosottolain 3 luvun 32 §:n mukaan ulosottomiehen tuli muun muassa pitää pöytäkirjaa kaikesta toimittamastaan täytäntöönpanosta. Asianosaiselle, joka pyytää otetta tai jäljennöstä pöytäkirjasta tai ulosottomiehen päätöksestä oli viipymättä annettava mainittu ote tai jäljennös. Jollei velalliselle anneta otetta ulosmittauspöytäkirjasta heti toimituksen päätyttyä, oli ulosottomiehen annettava kirjallinen ulosmittausilmoitus läsnä olevalle velalliselle tai hänen edustajalleen. Milloin ulosmittaus on toimitettu muualla kuin velallisen asunnossa eikä hän itse tai hänen asiamiehensä ole ollut toimituksessa läsnä, ilmoitus oli viipymättä lähetettävä velalliselle, jos hänen osoitteensa oli tunnettu. Ulosmittausilmoitukseen oli merkittävä ulosmittauksen peruste, päivä jolloin ulosmittaus on toimitettu, velan pääoma ja korko, maininta ulosottokuluista sekä ulosmitattu omaisuus.

Tässä tapauksessa, kun velallinen ei ole ollut läsnä ulosmittaustoimituksessa, on valitusaika ulosmittauksesta alkanut ulosottolain 10 luvun 4 §:n 2 momentin mukaisesti päätöksen tiedoksisaantipäivästä. Ulosottolain tuolloin voimassa olleen 3 luvun 27 §:n mukaisesti ulosottoasioissa tehtävät ilmoitukset ja muut tiedoksiannot annetaan asianomaiselle tiedoksi siinä järjestyksessä kuin tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa säädetään erityistiedoksiannosta, jollei jonkin tapauksen osalta toisin säädetä. Viimeksi mainitun lain 8 §:n säännöksestä johtuu, että tiedoksianto on valitusoikeuden alkaessa tiedoksisaannista toimitettava todisteellisesti eli haastetiedoksiannolla tai saantitodistusmenettelyä käyttäen tai luovutetaan viranomaisen toimesta asianomaiselle.

Avustavan ulosottomiehen mukaan hän oli lähettänyt postitse ulosmittauspöytäkirjanotteen, joka muodostaa ilmoituksen ulosmittauksesta X:n vankilaan osoitteella, joka mielestäni oli riittävästi yksilöity. Tiedoksiannossa ei kuitenkaan noudatettu todisteellista tiedoksiantotapaa niin kuin ulosottolaki olisi edellyttänyt.

Saatan käsitykseni avustavan ulosottomiehen B:n menettelyn virheellisyydestä hänen tietoonsa.

3.4

Kantelijan oikeus saattaa asiansa tuomioistuimen tutkittavaksi

Kantelija arvostelee myös sitä, että hänellä ei ollut mahdollisuutta valittaa ulosmittauksesta varojen tilittämisen vuoksi.

B on selvityksessään todennut, että kantelija oli saatuaan hänen lähettämänsä perimiskuitit, soittanut B:lle 1.3.2002 iltapäivällä ja kertonut ulosmitattujen rahojen olevan osittain toimeentulotukea. B kertoi hänelle mahdollisuudesta valittaa asiasta sekä lupasi pysäyttää rahat viraston tilille. B kertoi ilmoittaneensa välittömästi rahojen tilittäjälle, että rahat saavat odottaa. Rahojen pysäyttäminen ei kuitenkaan enää onnistunut, koska kyseessä oli "manuaaliasioiden" tilitys, jota ei tehdä massa-ajona päivän päätteeksi tai seuraavalla viikolla, vaan yksittäisinä maksuina. Maksut oli tilitetty virastosta 1.3.2002 eli samana päivänä jo ennen puoltapäivää.

Kantelija valitti ulosmittauksensa Vaasan kärjäoikeuteen, joka päätöksellään 15.4.2002 jätti valituksen tutkimatta liian myöhään tehtynä. Kärjäoikeus totesi lisäksi, että valittajalla ei ole lainmukaista valitusoikeutta, mikäli ulosmitattavat varat on tilitetty. Asiassa oli riidatonta, että kantelijalta ulosmitatut varat on jo tilitetty velkojalle, jonka vuoksi valitus tulisi myös sillä perusteella jättää tutkimatta.

Ulosottolain 10 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan sen jälkeen, kun kertyneiden rahavarojen lopputilitys on tehty ja varat lähetetty hakijalle, voidaan valittaa ainoastaan lopputilityksessä olevasta virheestä.

Avustava ulosottomies on suorittanut avustavan ulosottomiehen tilityksen, eli kohdistanut varat saataville ja kirjoittanut perimiskuitit seitsemäntenä päivänä ulosmittauksen jälkeen. Ulosottoasetuksen tuolloin voimassa olleen 33 §:n 2

momentin mukaan avustavan ulosottomiehen oli tehtävä tilitys perimistään varoista ulosottomiehelle tämän määräämänä aikana kuitenkin vähintään kerran viikossa. Ulosottomiehen tilityksestä säädettiin asetuksen 34 §:ssä. Pykälän 2 momentin mukaan ulosottomiehen tuli lähettää kertyneet varat hakijalle postisiirron välityksellä kahden viikon kuluessa siitä, kun hän oli ne perinyt tai avustavan ulosottomiehen tilityksenä vastaanottanut. Käytännössä asetuksessa mainitut ajat ovat maksimiaikoja ja tilityksen käynnön järjestelyistä riippuu, miten tilitykset näiden määräaikojen puitteissa toteutuvat.

Jo perustuslain 21 §:ssä on turvattu jokaisen oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Tämän oikeuden tulisi toteutua myös silloin, kun on kysymys ulosmittauksen lainmukaisuuden saattamisesta tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio totesi 20.6.2002 antamassaan päätöksessä dnro 1627/4/99, että hyvän ulosottotavan mukaista oli pidättäytyä tilityksestä ainakin siihen saakka, että valitusta käsittelevällä tuomioistuimella on mahdollisuus ratkaista kysymys täytäntöönpanon keskeyttämisestä. Rautio piti ennen 1.4.2004 voimassa ollutta sääntelyä perustuslain 21 §:n kannalta hyvin ongelmallisena. Hän totesi, että sittemmin ulosottolain muutoksella (679/2003) 1.4.2004 voimaan tullut uusi 3 luvun 36 §, jonka mukaan jälki-ilmoitus tulee toimittaa viipymättä siten, että asianosainen tai sivullinen saa tilaisuuden mahdollisimman varhaisessa täytäntöönpanovaiheessa pyytää tuomioistuimelta keskeytysmääräystä tai hakea muutosta, oli riittämätön turvaamaan tosiasiallista muutoksenhakumahdollisuutta. Rautio esittikin oikeusministeriölle pohdittavaksi ulosottolain uudistuksen yhteydessä sitä, miten tilityssäännöksiä voitaisiin uudistaa niin, että pikainen tilitys ei estä valitusoikeuden käyttämistä.

Mielestäni ulosottotilityksen aiheuttaman muutoksenhakurajoituksen vuoksi tulisi edellä mainitun perusoikeuden toteutumiseksi tilityksessä noudattaa pidättyvyyttä ennen valitusajan umpeen kulumista erityisesti, kun ulosmittauksesta ei ollut ennakoon ilmoitettu velalliselle eikä ulosmittauspöytäkirjaa lähetetty hänelle todisteellisesti.

Tilityksen keskeyttämistä määrääjäksi onkin esitetty oikeusministeriön esityksessä ulosoton kolmannen vaiheen uudistukseksi.

3.5

Johtopäätökset

Saatan edellä esittämäni käsityksen ennakkoilmoituksen lähettämisen aiheellisuudesta, ulosmittausta koskevan ilmoituksen tiedoksiantotavasta ja varojen tilittämisestä Vaasan kihlakunnan ulosottoviraston ja avustavan ulosottomiehen B:n tietoon lähettämällä näille jäljennöksen tästä päätöksestä.